

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold. 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 4. decembra 1889.

Obs eg: Velevažen poziv! — Dobra deža za maslo. — Zakon o povzdigi reje goveje živine. — Razne reči. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novi čar.

Gospodarske stvari.

Velevažen poziv!

Leta 1890. bode na Dunaji velika kmetijska in gozdarska razstava. Na dotične pozive se dosedaj s Kranjskega za udeležbo razen dveh še nihče ni zglasil. Podpisani odbor je to uže naprej vedel, zato je pa ob času skrbel, da dobi sredstev za skupno udeležbo kranjske dežele na tej razstavi, katere udeležiti se veleva čast naše dežele. Glavni odbor ima sedaj vsled uk epa deželnega zbora ter velikodušnega darila veletržca in deželnega poslanca Jos. Gorupa zadosti sredstev v ta namen in bode pričela takoj potrebna dela.

Uljudno podpisani odbor pozivlje torej vsakega kranjskega gospodarja, ki meni, da ima kaj pripravnega za razstavo, da to odboru zglesi. Pred vsem želi odbor semena, zlasti pa od fižola, ki je naš najvažnejši kupčijski pridelek. Pošlje naj vsak na naše stroške vzorec (mušter) dotičnega semena. V razstavo bode poslati od vsake vrste semena po 10 litrov. Odbor bode vse pre-skrbel in tudi poravnal vse stroške. V razstavo sprejemala se bodo semena, mlinarski izdelki, krma, sir, vino orodje, lesena roba, gozdna semena, predivo, platno, žima, plahte, koci, čebelarske reči i. t. d., z eno besedo vse, kar kmetovalec prideluje, izdeluje, ali kar pri kmetovanju rabi. Čim prej kdo kak predmet zglesi, tem bolj ustreže uljudno podpisanemu odboru.

Čast naše dežele in našega kmetijskega stanu zahteva, da se dostojno udeležimo te razstave, zato naj pa vsak, ki le količkaj vzmore, pomaga do sijajnega uspeha.

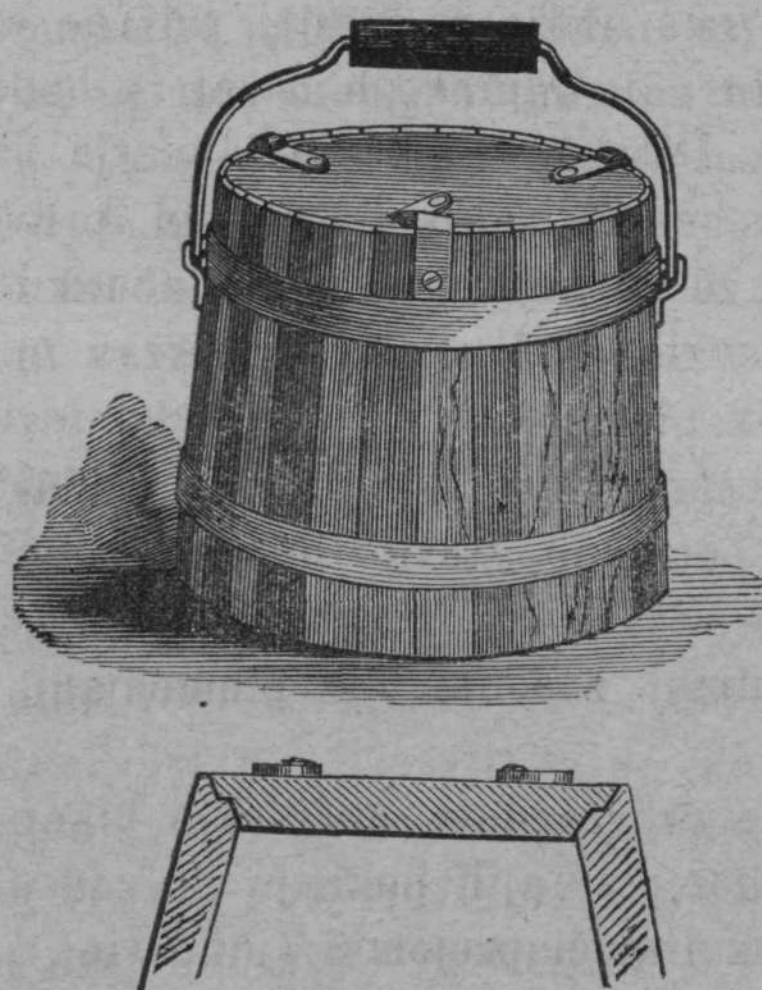
Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani.

Ivan Murnik, s. r.,
predsednik.

Gustav Pirc, s. r.
tajnik.

Dobra deža za maslo.

Podobi 1. in 2. kažeta dobro dežo za razpošiljanje masla. To dežo je izumil Howe v Kausasu v severni Ameriki. Kakor kaže podoba 2., je zgoreni rob deže

Podoba 1. in 2.

žlebast, ter vanj se udaje tudi žlebasti pokrov tako natančno, da je deža popolnoma zaprta zraku. Na gorenjem robu deže so kljuke pritrjene, ki segajo nekoliko čez rob proti sredi, na pokrovu so pa sukajoči klini, kateri se dajo potisniti pod te kljuke ter tako pokrov popolnoma in varno zapirajo. Tako dežo, ki je prav preprosta, a vendar zelo praktična, morejo tudi naši rokodelci narediti. „Der Oeconom.“

Zakon o povzdigi reje goveje živine.

Lahko trdimo, da kranjski deželni zbor ni še v nobenem zborovanju toliko storil v prospeh kmetijstva kolikor letos. Na drugem mestu naštevamo kmetijske reči katere je razpravljal in tudi ugodno rešil, tu pa hočemo naše bralce seznaniti z najvažnejšo predlogo, katero je vsprejel. Ta predloga je zakon o povzdigi reje goveje živine. Smelo trdimo, da je vsprejem tega zakona kona najvažnejši učinek letošnjega zborovanja deželnega

zboru. Mnogo smo uže dosegli z državnimi in deželnimi podporami v povzdigo reje goveje živine, vendar je temu delovanju stavljena neka ovira, ki jo delajo starokopitnost, malomarnost in malobrižnost naših kmetovalcev po nekaterih pokrajinah. Stotisoč podpore vsako leto ne bi toliko pomagalo, kolikor bode zakon, ki vелеva občinam imeti zadostno število za plemo sposobnih bikov. Gotovo bode delal zakon ob začetku kmetovalcem sitnobe, to seveda posebno v krajih, koder so govejo rejo zanemarili a ne bode preteklo 5 let, in mislimo, da ne bode človeka, ki ne bi moral priznavati blagodejnega vpliva nove naredbe, katere se zvršujejo pri ravnanji s plemenskimi žrebci. Konjerejo smo toliko povzdignili, da smemo biti zadovoljni, upajmo, da to tudi prav kmalu dosežemo pri goveji reji. Ako se vsled boljših bikov plemenjakov naša živina le toliko zboljša, da bode odraslo živinče 5 gld. več vredno, imela bode živina večo vrednost, ki bode znašala na leto po več milijonov goldinarjev. Da bodo vedeli naši čitatelji, kakšen je ta zakon, priobčujemo ga v nastopnih vrstah. Stopil pa bode v veljavnost, kakor hitro dobi najviše potrdilo in vlada izda izvršilne naredbe. Dotle preide gotovo eno leto. Ta čas pa naj kmetovalci porabijo, da uže sami brez vsakega pritiska prično po sklenenem zakonu ravnati, ker potem bodo zginitle vse sitnosti, in to v največo korist kmetovalcem.

§ 1. Za plemenitev tuje živine se sme bik rabiti samo tedaj, kadar je krepke, plemenitvenemu namenu in živinskemu plemenu, ki se nahaja v deželi, primerne postave, kadar je zdrav in najmanj 1½ leto star in ga posebna komisija spozna za ploditev dobrega.

§ 2. V posameznih občinah morajo biti biki, pripravi, da se smejo rabiti za plemenitvene namene, tako razdeljeni, da pride na vsakih 100 plemenskih krav in telic najmenj po jeden bik plemenjak.

§ 3. Vsaka občina ima dolžnost, za živino, nahajajočo se v nje ozemlji, potrebno število bikov plemenjakov sama nakupiti in vzdrževati, v kolikor ne zadostujejo za to živino rabljeni zasobni biki plemenjaki, ki so v občini.

Stoške za nakup in vzdrževanje občinskih bikov plemenjakov mora, v kolikor za njih pokritje ne zadostujejo iz njih porabe izvirajoči prejemki (junčevina), potem morebiti iz javnih zakladov dovoljene podpore in drugi dohodki, porazdeliti občinski zastop na vse živinorejce, kateri ne rede svojih bikov plemenjakov, v kolikor se niso med seboj drugače dogovorili, po vsako leto posebe zračunjenem številu plemenskih krav in telic, in župan mora potirjati te stroške kakor občinske priklade.

§ 4. Dve ali več občin istega političnega okraja se sme po sklepu svojih zastopov s privolitvijo političnega okrajnega oblastva v porabo skupnih pripravnih bikov plemenjakov združiti, ako ni iz krajnih ozirov zoper to nobenega zadržka.

Število potrebnih bikov plemenjakov se ravna v takem slučaju po številu plemenskih krav in telic (§ 2.) ki se nahajajo v ozemlji združenih občin.

§ 5. Kadar v občini število takih krav in telic ne doseže 50 glav, tedaj mora to občino, ako v nji za nje živino ni nobenega za plemo primernega bika, politično okrajno oblastvo, zaslišavši poprej želje občinskega zastopa, odkazati kaki sosedni občini v skupno porabo bikov plemenjakov, katerih število bode, ako je treba, pomnožiti (§ 2.), z zaveznostjo, k dotičnim stroškom primerno doprinašati (§ 3.), pustivši odprto pritožbo, katero je v 14 dneh vložiti na politično deželno oblastvo.

To oblastvo mora pred svojo razsodbo zaslišati deželni odbor o pritožbenem predmetu.

§ 6. Število v posameznih občinah nahajajočih se plemenskih krav in telic mora, da se določi za nje potrebno število bikov plemenjakov, politično okrajno oblastvo vsako leto ustanoviti na podstavi poprej natanko presojenih izkazov, katere mu z napovedjo dotičnih posestnikov vred predlože župani meseca januarja.

Predlagaje te izkaze, mora župan naznaniti tudi število v občini nahajajočih se bikov plemenjakov, ki se bodo najbrž spuščali tekom leta, in njih posestnike.

§ 7. Da se razsodi, če so biki dobri za plemenitev, morajo jih njih posestniki (privatni posestniki ali občine) vsako leto pripeljati pred komisijo, katera se določen in poprej primerno razglašen dan zbere v glavnem kraju vsakega sodnega okraja in, ako se zaradi daljave posameznih občin spozna za potrebno, dogovorno z zastopi dotičnih občin, tudi v drugih krajih istega okraja.

Ta komisija mora biti sestavljena iz načelnika političnega okrajnega oblastva, oziroma iz župana mestne občine s svojim statutom, kateri je izročeno politično uradno poslovanje, ali iz njegovega namestnika kot načelnika, iz dveh zvedenih živinorejcev in iz živinskega zdravnika ali drugega veščaka.

Komisijne ude, razen načelnikov, kakor tudi njih namestnike imenuje za vsak politični okraj deželni odbor, zaslišavši poprej c. kr. kmetijsko družbo, za dobo treh let.

§ 8. O tem, je li bik dober za plemo, razsodi komisija na podstavi javno izvršene preiskave končno veljavno z večino glasov.

Kadar se bik spozna za dobrega, mora komisija v ta namen, da se rabi za plemenitev, njega posestniku brezplačno izdati dopustni list (licenco), kateri je veljaven dotlej, dokler komisija morebiti ne spozna za potrebno, da se pripelje dotični bik iz nova pred njo, da razsodi o njega nadaljni pripravnosti.

Komisija mora nadalje o biki, spoznanih za priprave, spisovati poseben zapissek in njih stajališča vsako leto v obsežji odkazanega ozemlja razglasiti na način, navaden v tistem kraju.

§ 9. Vsak komisijni ud je upravičen, vsako leto kadar se dajejo dopustila, sprožiti besedo o svojih posebnih opazkah glede na rejo goveje živine dotičnega okraja.

Te opazke je s pripomenki vred, katere morebiti dodado ostali komisijni udje in načelnik, sprejeti v za-

pisnik, ki se piše pri dopuščalni komisiji. Ta zapisnik je potem poslati deželnemu odboru, da ga da na znanje deželni vladi in osrednjemu odboru kranjske kmetijske družbe.

§ 10. Stroške dopuščalne komisije je na živinorejce tistih občin, za katere se je komisija sešla, da preišče bika plemenjake, razdeliti po meri, določeni v § 3.

Kadar se snide komisija v isti namen na prošnjo posameznih posestnikov plemenskih bikov razven določenega časa, plačati morajo oni sami dotične stroške.

§ 11. Kdor svojega bika rabi ali daje rabiti za plemenitev tuje živine brez predpisane preiskave in dovolitve, zapade za vsak slučaj posebe globi od dveh do desetih goldinarjev.

§ 12. Biki plemenjaki se ne smejo spuščati večkrat nego dvakrat na dan in samo v prisledkih po najmenj 6 ur.

Prestopek tega določila je kaznovati z globo od jednega do petih goldinarjev.

§ 13. Vsak posestnik dopuščenega bika mora o kravah in telicah, na katere je bil spuščan, spisovati zapisek (spuščalni zapisek) po priloženem vzorci, katerega mora komisijnim udom na njih zahtevo pokazati na pogled.

Bikov posestnik je zajedno dolžan, lastnikom krav in telic, na katere je bil bik spuščan, na zahtevo brezplačno dati potrdilo (spuščalni list) o izvršenem skoku.

Jednake dolžnosti ima tudi tisti, kateremu je bil izročen dopuščan občinski bik plemenjak (§ 3.), da ga redi.

Nedostatno spisovanje spuščalnega zapiska se kaznuje z globo jednega do petih goldinarjev.

§ 14. Mlado živino, nad pol leta staro, je v hlevu in na paši, kolikor je možno, ločiti po spolu.

§ 15. Telice se pred prvo izmeno zob ne smejo pripuščati k biku.

Prestopek tega določila je kaznovati z globo dveh do desetih goldinarjev.

§ 16. Govejo živino pasti skupaj s prasiči je prepovedano pod globo od jednega do petih goldinarjev.

§ 17. Nobeno tele se ne sme zaklati pod starostjo štirih tednov in predno ima vse prednje mlečne zobe. Izjeme od tega sme v slučaji dokazane posebne potrebe dovoliti župan, ki izda za to dopustni list.

Zoper ta predpis izvršeno klanje je kaznovati z globo od dveh do desetih goldinarjev za vsako tele.

Isti kazni zapade, kdor zoper ta predpis zaklano tele kupi ali posreduje njega prodajo.

§ 18. Namakanje lanu ali konopelj v vodah, določenih za napajanje živine, kakor sploh vsaka njih onesnažba s tvarinami, ki so živini škodljive, prepovedana je pod globo jednega do desetih goldinarjev.

§ 19. Hleve za govejo živino je narejati po določilih § 33., oziroma § 72. pod 5 stavbinskega reda za vojvodino Kranjsko z dne 25. oktobra 1875., dež. zak. št. 26.

§ 20. Zvrševati kazenska določila tega zakona pristoji v izročenem področji po določilih § 58. občinskega reda županu tiste občine, v kateri je bil prestopek storjen.

Glede prestopkov, storjenih v ozemlju mestne občine Ljubljane, zvršuje kazensko pravico magistrat (§ 70. občinskega reda za deželno stolno mesto Ljubljano).

§ 21. Iztirjane globe se stekajo v ubožni zaklad tiste občine, v katere ozemlju je bil storjen prestopek.

Kadar globe ni možno iztirjati, izpremeniti jo je v zaporno kazen. Pri tem se za globo do petih goldinarjev prisodi zapora do 24 ur, nikoli pa pod 6 ur.

§ 22. Zarad zastarenja se ne smejo v tem zakonu omenjeni prestopki več preiskovati in kaznovati, ako se zoper prestopnika ni v treh mesevih od dneva storjenega kaznivega dejanja vpotila preiskava.

§ 23. Ta zakon stopi v veljavnost z dnevom svoje razglasitve, in s tem dnevom izgubi svojo veljavnost zakon z dne 16. februarja l. 1879., dež. zak. št. 11.

§ 24. Mojima ministroma za poljedelstvo in za notranje stvari je naročeno izvršiti ta zakon.

Razne reči.

* Ako naročiš drevja, pa je na potu zmrzavalo, bodi posebno previden, kadar ga dobiš. Nesi drevje v slamo povito, kakor ga dobiš, na temen in primerno gorak kraj, kjer ostani toliko časa zavito, da se odtaja. Potem ga odveži in pripi v prst. Preglej pa drevje natančno, koliko je trpelo od mraza. Koder je zmrzlo, je rdečkasto rjavo.

* Ako hočemo, da bodo naša sadna drevesa redneje in obilneje rodila, ravnati moramo kakor poljedelci ki svoji utrjeni zemlji z umnim gnojenjem pomagajo. Tako mora tudi sadjar si pomagati z gnojem, brez katerega bo le redkokedaj imel bogato sadno letino. Sadnemu drevju moramo torej redno gnojiti, da mu z gnojem saj en del onih tvarin, katerih nam daje s sadjem, povračamo. V svesti pa si sme sadjar biti, da bo imel največi dobiček on, ker sadno drevo mu bo jako hvalžno in bogato povračalo, kar je od njega prejelo.

* Pitani lešniki. Vrtni nadzornik Kolb poroča v organu bavarskega kmetijskega društva, kako se v veliko korist goje pitani lešniki: Neki Angleš Weeb po imenu, je samo z umno gojo pitanih lešnikov obogatel. On zasaja pitano leskovino na lehe tako, da pride na vsaka 2½ metra en grm, ali pa 570 grmov na vsak hektar. Prva leta sadi med vrste kuhinsko zelenjavo, po sedmem letu pa, ko leska uže dobro rodi, ne seje in ne sadi ničesar več med grmovje. Od hektara dobi za same lešnike povprek po 800 gl. na leto. Gotovo prav lep prihodek in skoro brez vsega truda! Najboljše vrste pitanih lešnikov so tako zvani lombardski (Lombardische Nuss) in pa zelenati lešniki (Zellernuss). Kdor si želi